

Դէմքն ի ժըմիտ՝ ջըւէ յերկինս Մայրն Հաստ-
(չին . . .

Յառնէ կանգնի պատանին . . .

Յառնէ կանգնի Համբըրն յայլս Սուրբ
(Ղազար .

Կանգնին սըրտի, մըտաց, հոգւոց վարժա-
(րանք .

Կանգնի վեհից նախնեաց բարբառ սիրա-
(վանգ ,

Բիւր երկը, բիւր թերթը, գիրք հազար .
Յառնեն կանգնին թըմբերալ հոգիք վեհա-

(զուն ,
Կանգնին աւերք, կանգնին տաճարք, կան-

(գնի կայ
Հինաուուրց պերճն անուն եւ տուն եւ ազգ

(հայ . . .

Եւ լըցան « Կամք Սիրուհւոյն » :

Հ. Ա. ՏԻՐՈՅԵԱՆ

ՄԻՌԱՐ ԱՌԱՋՕՐ

ՅԱՐԵԴԱՐՁ ՅԵՇԱՏԱԿԻՆ

« ՈՒԹԱ՛ , ամսոց թագուհիդ ,

Քու հոտերով քաղցրարօյր ,

Փուխ մայիս գեղալիթիդ՝

Առած սոխակդ ու զեփիտ՝

Բուրեղ երգել սիրավառ

Ըզհրաշալիմ Մըխիթար :

Եւ դուք զուսամբ հայրենեաց ,

Պըսակ ի զրուխ խըմղագին ,

Եւ դու Գողթմա տաղասաց

Թողով ամուշ քու գինին ,

Օ՛ն , լարեցէք ձեր կիթառ

Ըզվեհմ երգել Մըխիթար :

Թող քու գետեր սըրավար՝

Որ կողերէդ պաղպաշում ,

Մասիս , զլորիմ դարէ դար ,

Հոսամբմերով մոլորում ,

Թող մըլագեն անդադար

Ջըքանչեկիմ Մըխիթար :

Այրարատայ դաշտերում

Գեղափետուր թըռչումներ ,

Եղեմարուխ գետերում

Արծաթափայլ կարապետներ ,

Թող մըլագէ և ձեր պար

Ըզհրաշալիմ Մըխիթար :

Եւ դու զաւակդ հայրենեաց ,

Առած սըրիմզդ աւ քըմարդ

Աշխոյժ խըմբիդ երգասաց

Խառնըւէ դո՛ւմ ալ զլարթ .

Ջարկ , հըմչեցուր սըրտիդ լար

Ըզվեհմ երգել Մըխիթար :

Դարեր ամցամ տըխրագին

Հայ աշխարհի վերելէն ,

Ամպեր ամցամ մըթագին

Մասեաց ճերմակ սարերէն ,

Միմչեւ ծըմա Մըխիթար

Միմչեւ արեւմ այմ պայծառ :

Հսուչեց մըժղեն ծիծեռնակ

Աւերակաց վըրայ բլուր ,

Գուժեց ցլաց բլվիմակ

Իր հեծեծամբը տըխուր՝

Միմչեւ ծըմա Մըխիթար

Միմչեւ արեւմ այմ պայծառ :

Լացին անիմը ամուշակ

Հին մեր սիրում հայերում ,

Լացին Մեսրոպ ու Սահակ ,

Լացաւ ամբողջ Հայութիւմ՝

Միմչեւ ծըմա Մըխիթար

Միմչեւ արեւմ այմ պայծառ :

Թափառայած անդադար

Կըտրելով ծով ու ցամաք ,

Լացին որդիդ , հայ աշխարհ ,

Իրենց վիճակ դըժմդակ՝

Միմչեւ ծըմա Մըխիթար ,

Միմչեւ արեւմ այմ պայծառ :

Տըզիտութեամ մուլ խաւար՝

Մըխուր իրեն ցամկեր տուր ,

Ջըքմաղ լնգուդ , հայ աշխարհ

Պատեր էր ժամգ ու մըլուր ,

Միմչեւ ծըմաւ Մըխիթար
Միմչեւ արեւմ այմ պայծառ:

Մեր հարց քեզում մըտքերում
Թարգման զըրքեր ամհամար,
Կեր ու ճարակ ցեցերում
Կը փրտտէիմ փոշհար.
Միմչեւ ծըմաւ Մըխիթար
Միմչեւ արեւմ այմ պայծառ:

* * *

Հա՛ ծայր տըւաւ, ծայր արեւ
Սեբաստիոյ խորերէն,
Ծաթեց, Մոսիս, քու վերեւ
Իրիմ փառփառ ճաճանչներն:

Ցըմդեցամ ամպ ու մըրուշ
Ճերմակ ձախտէզ, կողերէզ,
Շըմչեց զեփիւռ քաղցրամուշ,
Երգեց տխակ սարերէզ:

Փարատեցաւ մլտքերէն
Սեւաթորմի միւշ խաւար,
Լոյս սլփռեց դարմ ոսկղէն,
Ոգի առաւ հայ աշխարհ:

Այն մերլաշմակ լեզում վեհ,
Փափուկ, վըսեմ, պամծայի,
Մաքրուեցաւ աղտերէ,
Խեցիմ եղաւ զուտ ոսկի:

Սահակ, Մեսրոպ՝ ըրց գոհար,
Եզմիկ ուարդու եղիշէմ,
Խորնոյ Եբրուկն ու Ղազար,
Դաւիթ, Կորիւնն ու Մամբրէն:

Խումբ խումբ իրենց դամբամէն
Լըսեցուցին իրենց ձայնն,
Ու մամուլին ոնըմչիւնէն
Արթըմնալով զուարմացան:

Կըզգեակ մը պերճ՝ բայց պամդուխտ,
Գեղաժիծաղ բայց օտար
Երկնի մը տակ դըրաւ ուխտ՝
Քեզ օգնելու, հայ աշխարհ:

Քեզի համար քուսցուց վարդ,
Օտար չըրով ու հողով.

Ու քեզ մըւէր բարդ ի բարդ
Բերաւ ծաղկամցմ այմ կողով:

Քեզի համար հառաչեց
Սեբաստացին Մըխիթար,
Թըրուառ վիճակը խընց
Ցաչացի արցունք ամհամար:

Քեզի համար քըրտնեցամ
Ազերք, Ջամէսամ, Ինճիճի,
Բազլատունիմ, Հիւրմիւզեանմ
Ու Նահապետն ամծկալի:

Ու դեռ շատեր կը շըմչեն
Քեզի՝ համար, հայ աշխարհ,
Ու դեռ շատեր կը հառչեն
Կու լամ յարցունք ամհամար:

* * *

Մայիս, զեփիւռ ու տխակ
Արդ փութացէք միաբան
Երգ մ՝ յօրինել մերդաշմակ,
Պըսակ մ՝ հիւսել երփնիրփեան
Այն վեհ ճակտիմ լուսավառ՝
Որ ցըմդեց մութն ու խաւար:

Գողթնաւ իրզիչք ու գուսամբ,
Օ՞ն ձեր ըամբուռնք ու քըմար
Թող տամ իրենց արծազանգ,
Երգեն անդուլ անդադար
Ըզհրաշալիմ Մըխիթար՝
Որ ցըմդեց մութն ու խաւար:

Դաւրեցուցէք ձեր ողբեր
Աւերակաց երգահամբ,
Անցամ տըխուր այն օրեր
Արդ շըմչեցէք ոգի, կեանք,
Ու երգեցէք զՄըխիթար
Որ ցըմդեց մութն ու խաւար:

Եւ դու աշխարհ հայրենի,
Ջաւակնըրովը բողբ
Խըմդից պըսակ պամծայի
Կապէ ճակտիմ լուսաւոր,
Որ ցըմդեց մութն ու խաւար,
Ու քեզ տըւաւ ոսկի դար:

* *

Հա՛ ծայր տրուա, ծայր արեւ
 Սեբաստիոյ խորհրէմ,
 Հայ հայրեմիք քո վերեւ
 Ծաթեց փառափառ Օղջղմբո՛ր:
 Օ՛մ, թող սրբաբոյ սուրբ կիկիառ
 Միշտ ճրագէ՛ գՄըխիթար:

Հ. ԱՐՄԷՆ ՂԱԶԱՐԿԱՆ

Հ Ա Ն Ք

ԵՒ ԻՐԵՆԵՍ ՍՏՈՒԿԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Ծար- տես էջ. 154)

Դաճանակ

ԱՂԱՆԱԿ բառն ալ որ կը սեփա-
 կանուի ընտրի և ազնիւ հանքի մը՝ իրր ա-
 նուն, հնչմամբ շատ նման է պարսկ. հոմա-
 նիչ 𐭠𐭮𐭥𐭥𐭥 = տէհնէ¹, 𐭠𐭮𐭥𐭥𐭥 = տէհնէ, շատ
 հաւանական է որ ըստ տառադարձութեան
 կանոնի պարսկերէն առաջին հոմանիչը տէհ,
 Աճ փոխադրեր են հայերէնի՝ Իահանակ (տա-
 է = ա, հ = հ, ն = ն, է = ա, ճ = կ)։ Գաղ-
 և Հայ բառարաններու մէջ Դաճանակի գաղ-
 իրը հոմանիչ Malachite² բառն գործա-
 ծուած է։

Այս հին բառը նախնեաց գրութեանց մէջ
 նոյն կը համարուի Զմրուխտի, Նափիւղայի,

1. Գէորգ Դպ. Տէր Գովհանէսեան Պալատ-
 ցւոյ հմտալէց Պարսիկ-Հայ բառարանը, յիշեալ
 բառին վրայ հետեւեալ հետաքրքրական տե-
 ղեկութիւնը կու տայ. «Է տեւակ իմ քարի,
 որ լինի գոյնզգոյն. որոյ լաւն այն է, զի իցէ
 երկնագոյն և փայլուն. սա լինի և զեղնագոյն.
 Հանք որաւ է ի կղզւոյն Նիպրոսի, որոյ և մի
 տեսակն գաւը լինի, զոր Մոսշի կոչեն. և տե-
 սակ մի եւս լինի խայտ, զոր Դափոսիս անուա-
 նեն. նաեւ տեսագոյն և կարմրաշորթ եւս լինի».

Սարգիսոնի և Սուտակի հետ. բայց այժմ
 իւրաքանչիւրը առանձին հանք կը նշանա-
 կեն։

Ի Ս. Գիրս այս բառը երկու տեղ յիշուած
 կը համարուի, նախ Մենդ. երկրորդ Տոր.
 մէջ։ Աը կարգաւք ի մերն.

«bi amon t'apoutapouh և ayoh դաճանակ»
 Մենդ. Բ. 12. Եօթանասնից մէջ.

«... καὶ ἐκεῖ ἔστιν ὁ ἀνθράξ καὶ ὁ λίθος
 ὁ πράσινος»։ Իսկ Վուլկադան.

«... ibi invenitur bdellium, et lapis
 onychinus»։ Թողով միւս եւրոպական լե-
 զուներն՝ յիշեալ գաղղիականն.

«... c'est là aussi qui se trouve le
 Bdellion, et la pierre d'Onyx».

Այն յայտնի կ'երեւի թէ յիշեալ պարբե-
 րութեանց մէջ Դաճանակ բառն շատ շիտ-
 թուած է. ըստ Վուլկադայի պէտք էր նաեւ
 մերն դրած ըլլար եղրեմի կամ եղրեմիարար.
 Դարձեալ. մեր Դաճանակ բառն յն. եօթա-
 նասնից թրօսուած = պրափնոսի չի հոմա-
 պատասխաներ. վասն զի յն. Դահանակի հո-
 մանիչն է μαλαχίτης. ի բաց առեալ եօթա-
 նասնից թագմանութիւնն, միւս բազմադե-
 ղութեան աստուածաշունչ մատենաւք ըստ Վուլ-
 կադայի Ս. Գրքի յիշեալ պարբերութեան
 բառն՝ ամէնն ալ եղրեմիարար թարգմանած
 են. անուշտ երբ. բնագրին հաւատարիմ
 մնալու համար։

Տոգրիթայ մէջ յիշուած Դաճանակ բառին՝
 եօթանասնիցը նոյն բառը չի գործածեր, այլ
 ուրիշ բառ մը. զոր օրինակ մերն կը գրէ.

«... քարեղ և դաճանակ և սարդիոն ա-
 կամք կազմեցին»։ Տոգր. ԺԿ. 22.

«... ἐν βηρύλλῳ καὶ ἀνθρακί, καὶ λίθῳ
 ἐκ Σουφείρ փηλογογηθίσονται».

Եւ ահաւասիկ հոս հայերէն Դաճանակ բա-
 ռի հոմանիչն կը փոխուի և փոխանակ ըստ
 վերոյիշեալ պարբերութեան լիծօ՝ ὁ πράσινοξή
 դրուած է. ἀνθρακί = անթրաքի.

Եւ քանի որ առ նախինս այս բառի գոր-
 ծածութիւնը շատ շիտթուած է, լաւագոյն

որոս լաւագոյնն արտադրի յաշխարհն Ֆաւն-
 կաց (իսկ ըստ արդի հանրամատչեալութեան
 թերեւեցողի մօտ ի Սիպրիա . լմոռնաւք
 ըսելու որ նաեւ Եւքսիդէոյ մէջ կը գտնուի այս
 ազնիւ հանքէն թէեւ ոչ առատութեամբ), յոյր
 ապա ապի Տիհնէնի Զիդեմիի)։

2. Գաղ. բառն յն. μαλαχίτης, ի μαλάχη (Մա-
 լաչ, անոր գոյնն բնիկաւարուն համար) բառէն
 փոխ առնուած է։